

8. **Sgreccia E.**, *Manuel de bioéthique. Les fondements et l'éthique biomédicale*, Trad. en français par R.Hivon, Paris: Mame-Edifa, 2004, 868 p.
9. **Sulmasy D.P., Sugarman J.**, "The Many Methods in Medical Ethics" // Sugarman J., Sulmasy D.P. (editori), *Methods in Medical Ethics*, Washington, D.C. : Georgetown University Press, 2001, 314 p.
10. **Thomas J-P.**, *À quoi sert la bioéthique?* Éditions Le Pommier, 2003, 62 p.
11. **Teodor N. Țirdea**, *Filosofie și bioetică*, Chișinău : Tip. USAM, 2000, 256 p.
12. **Цырдя Теодор Н.**, *Еще раз о принципах биоэтики* // Второй национальный Конгресс по биоэтике с международным участием. 29 сентября - 2 октября 2004 года, Киев, Украина. – Киев: 2004. - С. 52.;
13. **Tirdea Teodor N.**, *Conținutul și condițiile de realizare a imperativelor bioetice în cercetările biomedicale* // *Anale științifice ale USMF «Nicolae Testemițanu»*. / Probleme actuale de sănătate publică și management. Ediția VII-a. Volumul II. 19-20 octombrie 2006. – Chișinău: 2006. - P. 237-241.

DIRECȚIONAREA INTELLECTUALĂ PRIN ASCENSIUNEA MORALITĂȚII

Viorica Leancă

Catedra Filosofie și Bioetică

Summary

The intellectual guiding by the morality ascent

During its evaluation the human being tried to reach the progress, the morality and the authenticity, but the incompatibility between people caused numerous problems, changing their primary value. The group of human existence is marked by a significant disorientation bewilderment that refers to a simple ointment of the tendencies of accomplishing the material needs that are different from the real essence of the social life, in consequence, this kind of problem, becomes contradictory for the human life. The people's future depends on the implementation of the intellectual factor in the society. This key-element, the intellect, must have priority, attention, moral and intellectual help, and, for achieving a cultural society, with high level intellectual qualities, we are in charge to do this.

Rezumat

Omenirea pe parcursul dezvoltării sale a tins spre progres, moralitate și autenticitate, însă incompatibilitatea lor a dus la numeroase probleme globale, denaturând și valoarea lor primară. În existența colectivă a ființei umane există o mare dezorientare ce ține de o simplă adunare a tendințelor de satisfacere a necesităților materiale ce diferă de conținutul real al vieții sociale și în mare parte devine contradictorie vieții omului pe Pământ. Viitorul omenirii depinde de implementarea intelectului în societate. Acestei verigi-cheie trebuie să-i acordăm atenție, ajutor, recompensă morală și materială, dacă vrem să avem o societate cultă, cu calități intelectuale optime. În articol se examinează impactul reciproc al moralității și intelectualizării omenirii în procesul ei de existență.

Aflându-ne într-o societate ce are o schimbare permanentă este dificil de a percepe sensurile și direcțiile în care aceasta se îndreaptă. Un lucru este cert, că nimic nu influențează mai mult decât evoluția cunoașterii umane. Dezvoltarea omului decurge în mod condiționat din influența pe care o are asupra lui progresul tehnico-științific și social, mai ales noile tehnologii informaționale, menite să schimbe modul de viață, activitatea sa fizică și intelectuală. Acest mod de abordare face posibilă nu numai evidențierea legilor interacțiunii, informației, progresului social și dezvoltării personalității, ci previziunea cerințelor crescânde față de ea, proiectarea câtorva căi de pregătire a oamenilor pentru funcționarea eficientă profesională în procesul de formare a societății inofensive.

Intellectul reprezintă elementul creativ în întreaga activitate vitală a omului și societății. De el depinde atât starea actuală a societății, cât și evoluția, progresul și dezvoltarea durabilă a civilizației. “Societatea actuală formează o îmbinare de diferite grupuri, clase, state și chiar regiuni care au aceleași interese, scopuri și anumite metode de a le urma. Însă existența intereselor și scopurilor individuale deseori sunt contradictorii tendințelor colective, ceea ce reprezintă acel fundal, unde activitatea de producție răvășește corelația naturii cu societatea” [6].

Aspirațiile unui om, unui colectiv, unei țări, unor grupuri de țări niciodată nu coincid. Altfel spus, fiecare are scopul său de realizare. Ca rezultat iau naștere mai multe tendințe ce diferă una de alta. Dar, fiecare ființă, are drept scop primordial păstrarea propriei vieți și cea a urmașilor săi, astfel viața este valoarea fundamentală a omului. Valoarea vieții este, în același timp instrumentală, subiectivă, intrisecă. Valoarea instrumentală se manifestă în măsura în care servește interesele altora. Valoarea subiectivă (personală) este cel mai important lucru pe care îl posedă o persoană. Ne referim la ea când spunem că viața și-a pierdut valoarea pentru cineva aflat în suferință. Valoarea intrisecă concepe protejarea, onorarea oricărei vieți ca pe o minune în sine, deoarece orice om există o singură dată.

Umanismul, omenia sunt direcțiile memoriei noastre. Însă pentru a le transforma în normă de comportament, nu e suficient să facem doar declarații și promisiuni goale. E necesar să manifestăm o grijă permanentă față de omul concret, să implementăm în relațiile personale și sociale curajul, accesibilitatea și să imprimăm în toate manifestările concrete bunăvoință, delicatețe.

Individualitatea ființei umane nu e dotată cu o esență imuabilă, închisă față de lumea înconjurătoare. Simultan cu tendința spre autonomie și unitate se manifestă tendința opusă, de deschidere și participare la lumea înconjurătoare. “Șansa civilizației poate fi salvată. Conștientizarea pericolului mobilizează voința oamenilor și potențialul lor. De aceea, împreună cu lămurirea pericolelor ce ne așteaptă în viitor, mai trebuie să căutăm noi căi alternative de dezvoltare, cu ajutorul cărora să supraviețuim. Unul dintre instrumentele posibile de a facilita căutarea acestor căi e intelectul colectiv, formarea căruia e de nedespărțit de dezvoltarea societății” [7]. Interpretând intelectul social ca pe un component indispensabil în progresarea societății apare necesitatea nu numai de a-l studia, ci și de a-l perfecționa, pentru încadrarea sa în parametrii dezvoltării durabile.

“Civilizația umană în timpul apropiat va fi supusă unei încercări de durabilitate. Se are în vedere viitorul ei, continuarea progresului și existenței sale. Nimicirea tuturor încărcăturilor atomice și altor mijloace de înfrângere, eliberarea universului de armament, obținerea unei colaborări practice la nivel global – acestea-s scopurile primordiale” [8]. Siguranța societății constă nu numai în lipsa pericolelor militare, ci și în garanția unei economii prospere, activitatea rațională a fiecărei persoane într-o societate ocrotită și cu un mediu ecologic sănătos.

„Istoria evoluției vieții pe pământ ne demonstrează că fiecare specie biologică se naște, trăiește piscul înfloririi sale și, pînă la urmă, moare. Acum alături de om continuă să existe nu mai mult de 0,01% din toate speciile care au trăit pe planeta noastră” [4]. Așadar, apare întrebarea: face oare omul excepție de la această legitate? Dacă ar persista în om numai fondul biologic, atunci e puțin probabil. Specificul său este însă că el e o ființă rațională și socială, ceea ce ar trebui să confirme presupunerea noastră. Dar rezultatul ne înspăimîntă: criza ecologică, găurile de ozon, bolile civilizației etc. – noțiuni ce nu mai sunt abstracte, ci se adevăresc în viața de toate zilele. Degradarea fizică a umanității va duce, inevitabil, la dispariția intelectului, la „secătuirea” lui.

Căutarea căilor alternative de progres capabile să ofere umanității rezultate pozitive în viitor, evitînd iluziile nefondate, inutile, se implementează actualmente în strategiile de supraviețuire. Bazîndu-se pe principiile intelectuale-informaționale, societatea va încerca să se reorienteze în așa mod, încît tendința spre o societate progresivă să corespundă cu activitatea practică socială, iar noile tehnologii apărute să fie eficiente atât în utilizare, cât și în ecologizarea lor.

Conștientizarea relațiilor dintre natură și societate a fost cauza apariției unui nou concept, conform căruia omul ar dori crearea unei coaliții cu natura. În noua situație el refuză a deveni un stăpîn al ei, acceptînd idee că omul și natura se află pe poziții egale. Conștientizarea locului și rolului Homo Sapiens în natură a avut loc nu dintr-odată. Omul și-a aflat atotputernicia cînd a început să supună natura. Pentru a-și da seama că poate exista în armonie cu ea, el a trebuit să se distrugă pe sine și mediul ce-l înconjoară, să nege unitatea sa cu natura (antropocentrism). Acum e nevoie de reîntoarcere la unitate într-o bază nouă: negarea negației. Într-o astfel de interpretare a procesului ontologic și cognitiv se observă triada hegeliană a negării negației. Luînd drept bază acestea conchide că actualmente am ajuns la acea treapta, cînd pericolul autodistrugerii s-a adeverit, trebuie să începem o nouă cale: spre supraviețuire.

Omul e o pîrticică a universului, dar existența sa influențează asupra evoluției. Concepția evoluționistă poate fi întemeiată doar în modul interpretării omului. Sensul umanist al problemei coevoluției, ca rezultat a disputelor, ocupă primul loc și determină cercetările. Astfel, capacitatea creatoare a omului ce influențează asupra cunoașterii biosferei e imposibil a o evita. Fiind o ființă biosocială, individul nu poate trăi în afara biosferei. Ocupînd un loc anumit în sistemul formelor vitale ale planetei, el depinde de ele.

Coevoluția sau dezvoltarea armonioasă a naturii și societății, caracteristică și perioadei destul de mare di paleolitic, atunci cînd nu exista noosfera, era doar o coevoluție spontană. În pofida încercării de a demonstra „coevoluția”, savanții se referă mai mult la recunoașterea rolului primordial al biologicului în evoluție (rolul muncii, felul de vînătoare, împărțirea hranei), neobservînd apariția contradicției.

În noosferă relațiile coexistență ar trebui să fie asigurate de o dirijare intelectuală sau de o organizare rațională a societății în interacțiunea sa cu natura. Noosferizarea este imposibilă în afara coevoluției omului cu biosfera, fapt ce se asigură prin perfecționarea intelectului social, apoi prin constituirea celui noosferic. Ea presupune prioritatea și nu dominația intelectului unei persoane aparte, nu a intelectului individual, ci a intelectului social, a intelectului omenirii. Constituirea unei astfel de teorii e posibilă datorită elaborării unor moduri netradiționale de abordare ce accentuează importanța aspectelor umanitare, informaționale și axiologice ale creării noosferei.

Evident, un sistem global de acest gen se va crea treptat, reprezentînd o nouă etapă de dezvoltare a societății și biosferei – etapă evoluționistă (noosferică). În tranziție spre o astfel de etapă, o mare importanță capătă schimbarea și modificarea acelor calități ale personalității care corespund pe deplin noosferizării sociumului.

Trăim într-o lume dinamică și pragmatică. Volumul informației se dublează la fiecare opt ani. Pentru a face față problemelor de existență și supraviețuire, societatea umană este nevoită încontinuu să includă încercuțitul de valori cele mai noi idei din diverse domenii de activitate. Metaforic vorbind toate țările lumii, indiferent de nivelul lor de dezvoltare economică și culturală, se află în avalanșa unei enorme piețe de idei, teorii, concepții, tehnologii etc. Astfel, considerabil crește costul produselor muncii intelectuale. Actualul ritm al vieții impune societății o generare mai intensivă a ideilor ce prevăd o dezvoltare durabilă și o materializare a lor cît mai rapidă. Rezultatul implementării ideii de noosferizare în viața cotidiană va modifica enorm intelectul social. Ritmul ascendent al transformărilor rapide, care se desfășoară în prezent, cer ca în torentul impetuos de evenimente și modificări politice, sociale, economice să nu pierdem prioritățile, orientările, tendințele morale.

Avertismentul intelectual modifică și moralitatea societății. Avem interdicții, dar nu mai avem prescripții, avem sentimente morale, dar nu mai avem sentimentul datoriei, polemicile cu Biserica sunt mai puține, dar nu mai avem predici despre datoria omului și a cetățeanului. Nu trăim într-o societate în care totul este permis, ci într-o societate a unei “morale fără obligație și fără sancțiune” (Jean-Marie Guyau) [2].

Pericolul omenirii îl reprezintă însăși activitatea omului. Nu putem afirma că știința și tehnica creează dezarmonia dintre societate și natură. Dezvoltarea gîndirii morale se realizează treptat, implicînd parcurgerea ordonată a unor stadii ale intelectului. Judecata morală este văzută

ca dezvoltându-se în concordanță cu trecerea de la gândirea preoperațională la gândirea operațională și apoi la cea operațional-formală. Astfel, dezvoltarea morală se realizează pe măsură ce individul acționează, transformă și modifică lumea din jurul său fiind totodată influențat de consecințele acțiunii sale. Dezvoltarea progresivă a științei călăuzește utilitatea și eficacitatea, însă istoria evoluției societății a dovedit impactul ei asupra conștiinței. Neavând condiții normale de existență, omul începe, inconștient, să prețuiască mai mult partea materială, ceea ce-l face tot mai mult să se autodistrugă. Folosirea în practică a măsurării capacității intelectuale deseori se transformă într-o selectare socială, chiar independent de intențiile cercetătorului. La provocările științei, ce se plasează inopinat nu numai în afara regulilor morale, dar și a normelor sociale, juridice, trebuie de găsit un răspuns. Pentru ca viața umană și formele ei sociale să nu degradeze, s-a înaintat un program de activitate comună (global) în constituirea unei dezvoltări durabile. Se are în vedere schimbarea mentalității și activității întregii omeniri.

Societatea contemporană nu a renunțat la subiectele majore ale umanității, dimpotrivă, odată cu noul context complex, hipertehnologizat, au apărut noi aspecte ale acestor subiecte ce trebuie dezbătute[1]. Mai mult, sfera etică a societății s-a îmbogățit cu noi subiecte care sunt tratate pe larg și în diferite aspecte ale lor, în mod formal sau informal: acțiuni umanitare, bioetica, codurile de limbaj politic, avortul, hărțuirea sexuală, eutanasia, lupta împotriva drogurilor, etc. Se vorbește tot mai mult de revitalizarea valorilor și a spiritului de responsabilitate.

Ascensiunea mișcărilor ecologiste, etnice aduc în dezbateri probleme fundamentale ale omului și societății. Sfera moralității nu e lipsită nici ea de această trăsătură a acestei epoci. Individualismul acestor timpuri se afișează fără inhibiție, de multe ori ostentativ. În același timp, prezența a mii de asociații, alianțe, fundații, organizații arată în mod evident ca oamenii sunt conștienți de necesitatea stabilirii unor norme, fie ele și minime, de conviețuire, de supraviețuire, de administrare eficientă a moștenirii rămasă de la generațiile precedente.

Problema supraviețuirii necesită mobilizarea tuturor resurselor intelectuale ale societății contemporane spre o dezvoltare durabilă. Ea conține hotărârea de a transfera știința contemporană într-un domeniu al noosferizării, care va răspunde de toate ramurile sale și de orientarea concepției noosferice, în conformitate cu decizia conștientă a omului de a conduce toate acestea. Apreciind corect rolul său pe pământ, omenirea va ajunge la noosferizare [3]. Odată cu dezvoltarea tehnologiilor și științei, savanții caută calea ce duce la supraviețuire, pun sub un mare semn de întrebare apariția noosferei. “Omul, potrivit exprimării lui Denis Gabor, nu-și poate ghici viitorul, dar poate să-l inventeze. Condiția umană a vieții, la etapa superioară a evoluției omului, include imperativul nu de a „anticipa” viitorul, ci de a-l „consolida”. Individul trebuie să chibzuiască bine acțiunile sale și să prevadă consecințele. De aceea, e necesar a ne gândi și a hotărî dinainte cum dorim să vedem acest viitor și în conformitate cu aceasta să dirijăm devenirea lui”[9].

Pe parcursul istoriei omenirii conceptul de morală includea principii și norme care se refereau strict la relația dintre oameni, nicidecum la relația dintre socium și natură, dintre om și biosferă. În condițiile crizei antropoecologice globale se consolidează o nouă tendință, un nou fenomen: conștiința bioetică, a cărei parte componentă devine datoria morală față de natura vie. În consecință apare o nouă formă a conștiinței sociale – cea ecologică și mai apoi noosferică. Ca direcție științifică și filosofie practică, bioetica trebuie să contribuie la soluționarea acestui tip de probleme: să facă posibilă supraviețuirea ecosistemei, să fie o orientare morală în activitatea socionaturală a Homo Sapiens-ului, să orienteze intelectul uman și puterea cunoașterii spre tot ceea ce poate îmbunătăți calitatea vieții și să depășească tot ce împiedică dezvoltarea și manifestarea personalității umane etc.

Note

1. **Bauman Z.** *Etica postmodernă.* – Buc.: Ed. Amarcord, 2000.
2. **Lipovetsky G.** *Amurgul datoriei. Etica nedureroasă a noilor timpuri democratice.* – Buc.: Ed. Babel, 1996.

3. **Țirdea T. N.** *Elemente de informatică socială, sociocognitologie și noosferologie*. - Chișinău, 2001, p.147-154; **Урсул А. Д.** *Путь в ноосферу*. (Концепция выживания и устойчивого развития цивилизации). - Москва: Луч, 1993. - С.40-45.
4. **Апанасенко Г.Л.** *Энергетическая концепция жизнедеятельности и «стратегия выживания»* // Интеллектуальные ресурсы развития научно-технического прогресса. - Москва, 1989. - с.21.
5. **Быкова С.Н.** *Влияние бедности на формирование и развитие интеллектуального потенциала* // Интеллектуальные ресурсы развития научно-технического прогресса. Москва, 1989, с.84.
6. **Моисеев Н.Н.** *Человек и ноосфера*. - Москва: Молодая гвардия, 1990, с. 273.
7. **Моисеев Н.Н.** *Универсальный эволюционист (становление коллективного интеллекта)* // Вопросы философии. - Москва, 1991, №3, с.12.
8. **Моисеев Н.Н.** *Универсальный эволюционист (становление коллективного интеллекта)* // Вопросы философии. - Москва, 1991, №3, с.12.
9. **Печчеи А.** *Человеческие качества*. - Москва: Прогресс, 1980, с. 185.

ASPECTE ONTOLOGICE ȘI PERSPECTIVE DE ANALIZĂ TEORETICO-METODOLOGICE ALE MEMORIEI SOCIALE

Alina Rotari

Catedrei Filosofie și Bioetică a USMF „Nicolae Testemițanu”

Summary

Ontological aspects and prospect of methodological theoretical analysis of social memory

The present interpretation is impossible without the past one, the present is impossible without past, and analyse the past and present of our positions of the life becomes impossible without analysis to faculties of social memory. In this article we plan to arrest about analysis the themes of reflection: How remember and, especially how forget the groups from family to nation and humanity in whole events which marked the past so present. Therefore, mentioned that the study of social memory must achieved with the instruments (the concepts, methods, theories) modern putting to the theory and the methodology of the current researches.

Rezumat

Interpretarea prezentului este imposibilă fără înțelegerea trecutului, prezentul este imposibil fără trecut, iar analiza trecutului și prezentului pozițiilor noastre de viață devine imposibil fără apelul la facultățile memoriei sociale. În articolul de față am intenționat să atragem atenția asupra unei teme de reflecție: cum își amintesc și, mai ales, cum uită grupurile – de la familie la națiune și chiar omenirea în întregul ei – evenimentele care le-au marcat trecutul atât de prezent. Totodată, menționând că, studiul memoriei sociale trebuie realizat cu instrumentele (conceptele, metodele, teoriile) moderne puse la dispoziție de teoria și metodologia cercetărilor actuale.

Ne aflăm într-un moment al istoriei când împrejurările ne impun să regândim, să reconstituim totul. Sîntem cu toții obligați să încercăm a face ordine în tot capitalul nostru de opinii, de convingeri, de valori, idealuri, credințe. Studiile teoretice efectuate asupra referințelor valorice, modelelor și idealurilor de viață ne-a făcut să ne adresăm unei probleme mult mai vaste și, în opinia noastră, mult mai actuale, importante, complicate și puțin investigate cum ar fi problema memoriei sociale. Și aceasta din cauză că nu putem rezidia, reconstitui, analiza trecutul și prezentul pozițiilor noastre de viață fără apelul la facultățile memoriei colective. Interpretarea prezentului este imposibilă fără înțelegerea trecutului, prezentul este imposibil fără înțelegerea